

Г. В. Сагайдак

здоб. III курсу економіко-правового факультету

ОНУ імені І. І. Мечникова

Науковий керівник: *ст. викл. Є. М. Корнєєва*

ВІДМЕЖУВАННЯ ПРОЩЕННЯ БОРГУ ВІД ДОГОВОРУ ДАРУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Прощення боргу, як і договір дарування, є поширеними цивільно-правовими інститутами, але у сучасному цивільному праві існує потреба в дослідженні правової їх природи. Зокрема, в контексті даного питання, виникає необхідність детально проаналізувати прощення боргу та договір дарування як цивільно-правові інститути та дійти до відповідних висновків для успішного застосування їх в судовій практиці.

Аналізуючи цивільне законодавство України, можна зазначити, що інститут прощення боргу знаходиться в загальній частині зобов'язального права, тоді як інститут дарування знаходить своє відображення в спеціальній частині зобов'язального права. Даний умовний поділ пояснюється місцем розташування даних інститутів, зокрема відносини прощення боргу врегульовано положеннями Глави 50 «Припинення зобов'язань» Розділу I «Загальні положення про зобов'язання» Книги п'ятої «Зобов'язальне право» Цивільного кодексу України (Далі – ЦК України) [1]. Що стосується договору дарування, його норми містяться в Главі 55 «Дарування» Розділу III «Окремі види зобов'язань» Книги п'ятої «Зобов'язальне право» ЦК України.

Наявність дійсного зобов'язання є наступною ознакою, за якою потрібно порівнювати інститут прощення боргу та договору дарування. Отже, варто зазначити, що наявність між сторонами зобов'язальних правовідносин є однією з головних умов укладення прощення боргу, адже неможливо звільнити особу від обов'язку, якого не існує. Що стосується договору дарування, наявність зобов'язального правовідношення не висувається як першочергова, центральна вимога. Окрім цього, переслідується різна мета вчинення даних цивільно-правових дій. Зокрема, договір дарування передбачає перехід права власності від однієї особи до іншої, тоді як прощення боргу вбачає своїм наслідком припинення зобов'язального правовідношення.

Відповідно до ч.1 та 2 ст.719 ЦК України, договір дарування може бути як реальний, так і консенсуальний [2, с. 719]. Тобто, сторони між собою можуть узгодити момент укладення договору – чи це момент передання майна чи згода з усіх істотних умов. Що стосується прощення боргу, то можливість передачі речі від однієї сторони іншій не розглядається взагалі, адже дана ситуація не входить в цю правову конструкцію. Прощення ж боргу можна охарактеризувати як правоприпиняючий юридичний факт у формі договору, який не має своїм наслідком породження зобов'язальних правовідносин.

За розподілом між сторонами прав та обов'язків, договір дарування, за загальним правилом, є одностороннім, в якому дарувальник передає (або зобов'язується передати) безоплатно майно у власність, а обдаровуваний стає власником даної речі – дане

твердження закріплено в ч.1 ст.717 ЦК України. Однак, згідно з нормами цивільного законодавства, якщо у договорі встановлено обов'язок обдаровуваного на користь третьої особи, то такий договір стає двостороннім. Тобто, договір дарування може бути як одно- так і двостороннім. Прощення боргу, в більшості випадків, виступає в якості одностороннього правочину, де кредитор звільняє боржника від його обов'язків.

Важливим критерієм, за яким потрібно порівняти договір дарування та прощення боргу, це безоплатність. Договір дарування, як випливає з норм цивільного законодавства, не передбачає зустрічної еквівалентної вимоги, тобто за даним договором обдаровуваний не повинен здійснювати зустрічне надання майна. Як і договір дарування, прощення боргу має безоплатний характер, однак його не можна розглядати як умовний правочин, тобто законодавцем не було встановлено жодних відкладальних або скасувальних обставин, за яких можливе було припинення зобов'язальних правовідносин. Даний критерій виступає спільним як для інституту прощення боргу, так і для договору дарування.

В ч.1 ст.605 ЦК України, законодавець в імперативному порядку зазначив, що договір про припинення зобов'язання прощенням боргу може бути укладений, якщо він не порушує прав третіх осіб щодо майна кредитора. Якщо ж ця вимога не буде виконана, даний правочин може бути визнано недійсним. В свою чергу, якщо порівнювати з договором дарування, то така вимога не була встановлена законодавцем, адже передбачається, що дарувальник на момент укладення правочину є власником дарунка, яке є не

обтяженим та не обмеженим правами третіх осіб на нього [3, с. 344]. Кредитор, у разі укладення прощення боргу, втрачає матеріальне благо, яке було предметом зобов'язальних правовідносин, і його контрагенти, в такому разі, також позбавляються тих прав, які могли б отримати у разі виконання боржником свого обов'язку.

За суб'єктами, дані цивільно-правові інститути також відрізняються один від одного. Зокрема, батьки (усиновлювачі), опікуни не мають права дарувати майно дітей, підопічних – ч.2 ст.720 ЦК України. Чинним законодавством встановлено обмеження щодо суб'єктного складу при укладенні договору дарування. Що стосується прощення боргу, то ЦК України не зазначає певних специфічних вимог до сторін даного зобов'язання, тобто до боржника та/або кредитора.

Аналізуючи норми даних інститутів, можна помітити, що у ст. 727 ЦК України зазначено підстави для розірвання укладеного договору дарування, зокрема: дарувальник має право вимагати розірвання договору дарування нерухомих речей чи іншого особливо цінного майна, якщо обдаровуваний умисно вчинив кримінальне правопорушення проти життя, здоров'я, власності дарувальника, його батьків, дружини (чоловіка) або дітей. Що стосується прощення боргу, то законодавець не передбачив прямо в законі підстави для його розірвання. Однак, в науці цивільного права існує думка, що угода про розірвання договору прощення боргу може бути укладена на підставі ч.1 ст.651 ЦК України «Підстави для зміни або розірвання договору».

Отже, враховуючи все вище сказане, можна дійти висновку, що договір дарування та прощення боргу є самостійними цивільно-правовими інститутами. Хоч і безоплатність виступає спільною рисою, однак не дає підстави вважати прощення боргу як різновид договору дарування. Про це також вказують інші критерії при порівняльно-правовому аналізі цих інститутів, які зазначені вище.

Список використаної літератури

1. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>

2. Цивільне право України : підручник: у 2 т. / за заг. ред. В.І.Борисової, І.В. Спасибо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. Харків: Право, 2011. Т. 2. 816 с.

3. Цивільне право України. Особлива частина : підручник / за ред. О.В.Дзери, Н.С. Кузнєцової, Р.А. Майданика. 5-те вид., стереотипне. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 1176 с.

4. Цивільне право України : підручник: в 2 т. Т. 2 / кол. авторів; за ред. Г.Б. Яновицької, В.О. Кучера. Львів: «Новий Світ-2000», 2014. 428 с.